

УДК 821.161.2:82 – 311.6

МІКРОПОЕТИЧНІ ЕЛЕМЕНТИ В ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ МОВЛЕННЯ АВТОРА І ПЕРСОНАЖІВ В УКРАЇНСЬКИХ ІСТОРИЧНИХ РОМАНАХ ХХІ ст.

Крижановська Н. В., аспірант

Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна

1006malyk1981@mail.ru

У статті здійснено спробу виявити й обґрунтувати мікропоетичні елементи в українських історичних романах ХХІ ст. Простежено значення мікропоетичних елементів. Доведено, що до мікропоетичних елементів відносяться хронотоп, інтертекстуальні тексти, монологи, діалоги, полілоги тощо. Окреслено мікропоетичні елементи твору, що вказують на часопростір, визначають причини, обставини, умови розгортання подій. Встановлено, що мікропоетичні елементи свідчать про авторську майстерність у доборі й поєднанні засобів і прийомів мовлення, про семантико-сміслову багатство текстів, про індивідуалізацію й типізацію мовлення дійових осіб.

Ключові слова: мікропоетичні елементи, хронотоп, поетика.

МИКРОПОЭТИЧЕСКИЕ ЭЛЕМЕНТЫ В ИНДИВИДУАЛИЗАЦИИ РЕЧИ АВТОРА И ПЕРСОНАЖЕЙ В УКРАИНСКИХ ИСТОРИЧЕСКИХ РОМАНАХ ХХІ ст.

Крыжановская Н.В.

Запорожский национальный университет, ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, Украина

В статье сделана попытка выявить и обосновать микропоэтические элементы в исторических украинских романах ХХІ ст. Прослежено значение микропоэтических элементов. Доказано, что к микропоэтическим элементам относятся хронотоп, интертекстуальные тексты, монологи, диалоги, полилоги и др. Обоснованы микропоэтические элементы произведения, которые указывают на время и пространство, определяют причины, обстоятельства, условия развития событий. Установлено, что микропоэтические элементы свидетельствуют об авторском мастерстве в выборе и объединении методов и приемов речи, о семантико-смысловом богатстве текстов, об индивидуализации и типизации речи действующих лиц.

Ключевые слова: микропоэтические элементы, хронотоп, поэтика.

MICRO-POETIC ELEMENTS IN INDIVIDUALIZATION OF AUTHOR'S AND CHARACTERS' LANGUAGE IN UKRAINIAN HISTORICAL NOVELS OF THE 21ST CENTURY

Kryzhanovska N.V.

Zaporizhzhya National University, Zhykovsky str., 66, Zaporizhzhya, Ukraine

The author of the article has attempted to discover and ground micro-poetic elements in Ukrainian historical novels of the 21st century. The meaning of micro-poetic elements has been researched and it has been proved that they include chronotope, intertextual texts, monologues, dialogues, polylogues, etc. Those micro-poetic elements of the story point on the time and space, determine reasons, circumstances and conditions of the story events development. It has been determined that language and style micro-poetic components are individualization of the author's and characters' language, vocabulary of the according historical period and geographical topos, poetical, mythological and literature phraseological units, proverbs, sayings types of tropes, syntactic figures. Specificity of the author's and characters' language individualization in different expressive and style aspects has been demonstrated. The character's language is assorted with their social, professional and national status, replete with the language of an appropriate period and geographical location – archaisms, historicisms, professionalisms, elements of dialects, and also foul language. The source of “artistic energy” of the author's and characters' language is tropes – emotionally elevated or derogatory, humiliating epithets, comparisons, metaphors concerning positive features and actions of characters or ignorance and inhumanity of Ukrainian nation's enemies. Semantic system of language individualization is made dynamic, expressive and rich by poetic, mythological and bookish phraseological units, proverbs, sayings and syntactic figures.

Key words: micropoetic components, hronotop, poetic.

В історії літературознавства питання поетики є одним із найбільш неоднозначних. Його вивченням займалися теоретики з часів Арістотеля й дотепер. Найвірогідніше, через розмаїття інтерпретації терміна, єдиної дефініції поетики на сьогодні не існує. Серед літературознавців, які вивчали і вивчають поетику, необхідно відзначити М. Бахтіна, П. Білоуса, Г. Клочека, С. Ковпик, О. Потебню, А. Ткаченка, В. Халізева, І. Цюп'як. Кожен із них формулює власну дефініцію поетики. Ще О. Потебня, досліджуючи питання поетики, відзначав основні проблеми її вивчення: стану й рівня значення мови твору; умінь письменника використовувати багатства мови; художніх функцій мовних одиниць; тексту за структурними ознаками [5]. Як бачимо, вчений надавав перевагу вивченню саме мови літературного тексту.

У своїй статті зупиняємось на теоретичному вивченні поетики української драматургії С. Ковпик, яка пропонує “аналізувати мікропоетику драматургії на синтагматично-текстуальній осі твору, макропоетику – на парадигматично-змістовій (асоціативній) осі й поетику композиції – на рівні його загальної структури і формозмісту” [2, с. 8]. Дослідниця вважає, що мікропоетика п'єси – це система таких форм спілкування драматурга з реципієнтом: засоби і прийоми типів авторського й образного спілкування, семантико-значеннєвого багатства тексту, рівні мовленнєвої індивідуалізації і типізації дійових осіб [2, с. 11]. Отже, поняття мікропоетики охоплює питання мовлення у творі (спілкування автора з читачем, монологи, діалоги, полілоги персонажів), авторські визначення часопростору і жанру, представлення персонажів, умов і мотивів їхнього мислення, назви творів [2].

Мета статті – простежити мікропоетичні елементи в індивідуалізації мовлення автора і персонажів. У статті розглядаються мікропоетичні елементи в історичних романах Я. Бакалець, Я. Яроша “Із сьомого дна”; В. Кожелянка “Срібний павук”; І. Корсака “Таємниця святого Арсенія”; В. Рутківського “Сині води”; Ю. Сороки “Іван Богун”; В. Шкляра “Залишенець. Чорний ворон”; Ю. Хорунжого “Вірую”.

Назви романів свідчать про різноманітність і відсутність якоїсь закономірності. Вони можуть виражати основну ідею твору, розкривати його зміст, розставляти акценти на історичних подіях, місцях або особах. Серед назв сучасних історичних романів є однойменні Ю. Сороки “Іван Богун”, які відразу визначають головних героїв – історичних осіб. Трапляються назви, які вказують на часопростір, як наприклад, у романах Я. Бакалець і Я. Яроша “Із сьомого дна”; В. Рутківського “Сині води”. Інколи назви романів вміщують певну інтригу – роман І. Корсака “Таємниця святого Арсенія”, або ж вказують на центральний образ роману (В. Кожелянка “Срібний павук”). Також у назвах романів закодовані ідейно-проблематичні питання, як у романі Ю. Хорунжого “Вірую”. Отже, ці мікропоетичні елементи вказують на перші кроки, якими буде розвиватися сюжет сучасних історичних романів.

До мікропоетичних елементів відноситься хронотоп, який ускладнюється непослідовним розвитком подій, монтажністю і значними часовими відрізками, що прискорює або ж, навпаки, пригальмує розвиток подій. У більшості творів фабульний час розгортається послідовно, синхронно: від моменту знайомства з головним персонажем до моменту часткового перетворення його на людину (у романі Я. Бакалець і Я. Яроша “Із сьомого дна”); від дитинства до самої смерті (у романі Ю. Сороки “Іван Богун”); від описів головного персонажа до розгортання життєвих подій (у романах В. Кожелянка “Срібний павук”, В. Рутківського “Сині води”). Переплетення різних часових вимірів відбувається шляхом встановлення різноманітних асоціативних та причиново-наслідкових зв'язків. Тобто, категорія часу набуває сюжетно-композиційного значення. Координати часу можуть виходити за межі простору. Наприклад, у романі В. Кожелянка “Срібний павук” часові періоди розшаровані: історичний час – передвоєнний і воєнний – збігаються з біографічним часом головних героїв; містичний час – монтаж окремих відрізків, який

пов'язаний із міфологічною історією про біблійні “тридцять срібних монет”. В аналізі просторових характеристик відразу помічається широта координат, яка виходить далеко за межі України. Художній простір підкреслює умовність меж і можливість трансформації певного об'єкта в будь-яку точку простору. Просторові координати не обмежуються лише українськими містами й топосами (Чернівці, Волинь, Галичина), але й охоплюють Румунію, Італію, Німеччину, Росію, Югославію, Латинську Америку, Бразилію, Франкфурт, Ріо-де-Жанейро тощо. Така географія пояснюється критичними історичними обставинами у світі того часу, які автор побіжно згадує або в інтертекстуальних уривках, або доля відправляє головних персонажів мандрувати в пошуках щастя, кохання. Просторова панорамність дозволяє авторові точно передати настрій складного воєнного періоду в історії людства.

У романі Я. Бакалець і Я. Яроша “Із сьомого дна” художній простір необмежений, адже головний герой приходить із пекла, живе і діє на землі, після того, як помирає на полі бою, знову потрапляє до пекла, звідки його пан Люцифер повертає на землю задля продовження місії. Схожі телепортації міфічних осіб створюють тривимірність простору: *рай–світ людей–пекло*. Така художньо-аксіологічна вертикаль зображує протистояння полярних категорій: добра і зла, життя і смерті, вірності і безчестя. Рай не описується в романі, а згадуються лише його представники: Він (Бог), янголи, святі апостоли. Пекло також художньо моделюється лише тоді, коли головний персонаж туди потрапляє. Зовнішній хронотоп охоплює міста України: Київ, Чигирин, Переяслав, Вінницю, Запорожжя, Полтаву тощо. За рахунок надреальних можливостей представників нечистої сили, які могли швидко з'являтися будь-де і будь-коли, зовнішній простір у романі відкритий і досить широкий.

Асинхронність урізноманітнює та ускладнює прочитання історії, вимагає інтелектуальних зусиль читача. Тобто, часопростір у сучасних романах ускладнюється непослідовним розвитком подій, монтажністю і значними часовими відрізками, що прискорює або ж, навпаки, пригальмовує розвиток подій.

Сюжетний художній час розвивається хаотично: пригальмовується за рахунок опису, спогадів, інтертекстуальних текстів, внутрішніх філософсько-психологічних монологів, суб'єктивних авторських коментарів тощо. Наприклад, у романі В. Кожелянка “Срібний павук” занадто широке й детальне художнє моделювання побуту, страв, одягу, інтер'єру, екстер'єру: “У хмарці запаху дорогих французьких парфумів коридором назустріч пливло щось однозначно нечернівецьке. ...А це – паризьке: сірий з відливом розстібнутий макінтош, під яким шовкова, зеленувата, ще не баченого на берегах Пруту крою сукня, замшеві брунатні черевики на невисоких обцасах, що склали ансамбль з такими ж рукавичками і сумочкою, на перший погляд простий, темно-зелений, але, насправді, дуже дорогий і надзвичайно модний капелюшок і безсоромно витріщені сірі очі. А ще незвична для цих країв неяскрава, а якась рожево-бліда помада на губах” [3, с. 13].

Серед елементів мікропоетики виокремлюються інтертекстуальні тексти, які служать або для підтвердження достовірності подій, або надають стилістичної різноманітності твору. У таких уривках, або фрагментах, відображається також лексика відповідної історичної епохи (історизми, архаїзми, територіальні діалекти), що підкреслює особливості описуваного історичного періоду. Інтертекстуальні тексти в романі можуть описувати фантастичну історію, наприклад, у романі В. Кожелянка “Срібний павук”: 30 срібних монет, за які було продано Ісуса, опинилися в Україні, у Чернівцях, ведеться розповідь про масонсько-містичне об'єднання, з'являються історичні постаті: Алістер Кроулі, Мірча Еліаде, Олександр Олесь. У романах В. Шкляра “Залишенець. Чорний ворон”, І. Корсака “Таємниця святого Арсенія”, Ю. Хорунжого “Вірую” використано уривки з документів, хронік, маргіналій тощо: “П. Короленко згадує також керуючого помістям князя А. В'яземського, якому тоді належало село Покровське, Івана Розельнландера, який

“побил самые большие той церкви колокола и медь продал в Польшу жидам по 11 рублей за пуд” [4, с. 120]; “...банда ... Черного Ворона... остановила пассажирский поезд Ростов–Киев, обезоружила, раздела 47 красноармейцев... однако бандиты никого не застрелили, только збили до полусмерти двух красноармейцев... Такое поведение “рыцарей леса” расцениваем как тактическую хитрость в преддверии оживления бандитизма. Уполномоченный секретно-оперативного отдела Лифшиц. Верно: делопроизводитель Хоботов. (Из оперативного зведення Кременчуцького відділу ГПУ за 28 вересня 1922 року)” [11, с. 205]; заповіді Ярослава Мудрого: “Коли будете жити в любові, Бог буде в вас і дасть вам побіду над ворогами і житимете в згоді...” [10, с. 29].

На особливу увагу заслуговують внутрішні філософсько-психологічні монологи. У них через мовлення персонажа передаються передчуття лиха: “...Міриади зимних голок протнули голову, пальці, п’яти, тулуб. Одриваючись од землі, кудись лечу – в чорний тунель, який угвинчується в чорну безодню, несе мене швидше за світло, бо воно десь ззаду, у відблисках на стінах слизьких, нема за що зачепитися обезволеному тілові... То жахливе видиво явилось ...смерті” [10, с. 424]; почуття жаху, осуду соціальної несправедливості: “Невже це можливо на світі – так просто? – У Мировича з подиву похололо тіло більше, аніж від переддосвітньої сирості. – І човен, де дужі гребці вже наготові, повезе, нарешті, ні в чім не повинного бранця?” [4, с. 65]; розпач, розчарування, сумнів: “Я бачив, як хлопці падають духом. Страшно сказати, що робить із людьми безнадія. Говірки стають мовчазними, веселі – зажуреними, хоробрі – боягузами, а певні – зрадниками” [11, с. 70]. Наприклад, у романі Ю. Хорунжого “Вірую” багато філософських повчальних висловів, які письменник адресує сучасним і майбутнім поколінням українців: “І ляхи, і москалі, і татари завжди будуть битися лише за свої інтереси й ніколи для України нічого доброго не зроблять” [10, с. 207]; “Бог допомагає тому, хто сам дбає за себе” [10, с. 291].

Суб’єктивні авторські коментарі, авторське мовлення як мікропоетичні елементи, проектують минуле на майбутнє і навпаки, встановлюючи взаємозв’язки між минулим–теперішнім–майбутнім, заново актуалізуючи сторінки з історії України: “Тепер уже ясно, що Україну Москва трактує справді як колонію. Проект створення жидівської автономної республіки на Чорноморському побережжі вказує на глибоко ворожі наміри Москви проти України: колонізація Донбасу москалями, італійцями й іншими, жидівська республіка на Чорнім морі – це обрізування Українців від промислу і торгівлі, зменшення української території й обернення українського люду в аграрних рабів...” [10, с. 70]; “Не зрозуміти тобі, невдячний потомку! Продав ти душу спочатку Польщі, потім Москві... Навіть тепер, на початку двадцять першого сторіччя, цураєшся коренів своїх... Забули, що є народом сильним, волелюбним та гордовитим. Народом, історія якого налічує тисячоліття, а культура і мова є багатші за культуру і мову шанованих ними азійських загарбників України. І можливо, тоді вони зрозуміють: кожен запорожець загинув за них! Кожен бажав жити і радіти сонцю, дихати свіжим подихом степу, того самого степу, де проживають тепер невдячні потомки. Але кожен без жалю віддав життя за ідеали, забуті потомками: Слава. Воля. Україна” [8, с. 80]. Мовлення автора часто є досить гострим, що формується з допомогою метафор, порівнянь: “То виходив з душ людських страх. З моєї також. Одвічний страх, під яким ми жили, як спутана худоба під навислим обухом” [10, с. 424]; риторичних запитань, наштотуючи реципієнта на власні висновки: “Його вітали навстоячки. А може, то вітали повернення Грушевського?” [10, с. 424]. Нерідко саме авторське мовлення підсумовує увесь зміст роману: “Не тільки найбільший історик, але й найвизначніша особистість з українців у двадцятому столітті” [10, с. 424]. Тобто, в українських історичних романах почастишали й філософсько-психологічні самохарактеристики персонажів.

Мікропоетичні елементи дають змогу сучасникам перечитати історію України по-сучасному, ретельніше, щоб у минулому побачити сьогодення. Крім того, вони вказують на часопростір, визначають причини, обставини, умови розгортання подій. Мікропоетичні елементи свідчать про авторську майстерність у доборі й поєднанні засобів і прийомів мовлення, про семантико-сміслову багатство текстів, про індивідуалізацію й типізацію мовлення дійових осіб.

Серед виражально-стильових засобів, наприклад, у романі Ю. Хорунжого “Вірую” трапляються антонімічні пари, які підсилюють зміст сказаного: “серйозно-глузлива манера професора”, “дуже-вороже”; філософські метафори: “...до звіра в пашу летите стрімголов”, “час волієся” [10]. За допомогою паралелізму автор створює підтекст роману, який легко прочитується: “Вовк не їсть вовка, не ловить собі подібних... Але се ненажерливе плем’я поїдало власних родичів”, “Іноді здавалося, що часи насильства минуть, що се плем’я принесе мир і спокій”, “...Се люте плем’я з подвоєною енергією знову кидалося на дорогу руїн і нищення...” [10, с. 39]. Із метою досягнення мовленнєвої індивідуалізації автором вжито стилістично забарвлену лексику низького стилю (розмовно-побутову, просторічну, діалектичну, жаргонну): “розколюся” [10, с. 145]; “Сього разу поталанило. Вийшло на моє...” [10, с. 65]; “людина едукована” [10, с. 141]; “вашець” [10, с. 141], “лепське” [10, с. 138], “здаєця міні” [10, с. 20], “нічогонероблення” [10, с. 12], “сниця міні всяка нісенітниця” [10, с. 19], “міні конечно хочеця” [10, с. 33] тощо. Загальнономовні плеоназми підкреслюють стилістичну виразність: “власними очами бачив”, “клясти-проклинати”, “саму самісіньку” [10, с. 9].

Особливу естетичну зарядженість текстів сучасних романів, функціональну поліфонічність мови створюють архаїзми, історизми, говіркові елементи, діалектизми: “твердоналивний спокій”, “мовчакую”, “непогамовний”, “дарча”, “тягне... аки до трутизни” [4, с. 19] тощо. Наближають до описуваної епохи просторіччя, емоційні і лайливі слова: “незлецьке здоровля”; “калабані по пояс”; “мудрагеля”; “когут”; “шапка набакир”; “супервайзер”; “дав довбешкою по макітрі”; “ретируватися”; “мордобійня”; “трупаки”; “брешете, падлюки”; “сталева тараня та свинцевий горох”, “харапудилися”; “не вкоськаєш” [1, с. 6–10]. Трапляються у творах уривки-інтертекстуальні вкраплення, наприклад: “Наливайте, браття, доки є ще сила, / Доки до схід сонця, доки до походу Сурма не сурмила” [11, с. 49]; фольклорні образи: “мана, польовик, водяник, потерчата; тур та пек, вовкулака” [11, с. 45]. Міфологічні образи – Лихо, Недоля, Біда послуговуються відповідними лексемами: про сатану – “наш господар”; “ваші іродові душі” – про козаків; “Люцифер, Блуд, чорти в червоних московських каптанах, біси з московської контори” [1] тощо.

У романах широко використані й такі елементи мікропоетики, як прислів’я, приказки, які урізноманітнюють мовлення, роблячи його асоціативнішим і яскравішим: “ділу – время, а потісі – час”, “чия б гарчала, а твоя б мовчала”, “заплутався у трьох соснах”, “як ліс рубають, у Москві тріски летять, а в нас – колоди”; “Язика розв’язати”, “накурили так, що сокиру вішай”, “шило в мішку не втаїш”; “п’яного хлопа на слизьке діло легко підбити”; “раз чортова мати породила, раз і пекла не бачити”; “дурень дурнем залишиться”; “вдаримо лихом об землю”; напис на корчмі “Ласкаво просимо, назад виносимо”; “кинути окуня”; “тут мені і дасть жаба цицьки”; “б’ють байдики”; “покірне теля дві матки ссе”, “як не срачка, так пердячка” [1, с. 6–10]; просторіччя, фразеологізми: “нітячись, спікши раків”, “вергав громами”, “писар-мудрагель”, “повітряні замки на піску”, “рідкісні фоліанти, історичні антики, лубки, образки, монети, гравюри, потемнілі від часу зображення козаків Мамаїв...” [1, с. 6–9]. Порівняння увиразнюють репліки персонажів, роблять їх „жвавішими”: “наче ковальський кулак”; “лє, як за біблійного потопу”; “два острови схожі на примружені очі... сатани” [10].

Мова персонажів узгоджується з їхнім соціальним, професійним чи національним статусом. Представники нечистої сили дозволяють собі ненормативну лексику: “клята сука”, “курва”, “лярва”, “шльондра”, “тварюка” [1] тощо. Трапляється професійна лексика, яка відповідає соціальному статусу: “броварчани”, “полковник”, “січовики”, “вбранка – людські тіла”, “майонтек”, “фільварок”, “гуральня” [1, с. 6–7] тощо.

Отже, мікропоетика окреслює особливості спілкування дійових осіб або між собою, або з читачем, автором. Суб’єктивне забарвлення, характерне для більшості художніх творів ХХІ ст., виражається через спілкування автора і персонажа, автора і реципієнта, інколи у формі внутрішніх авторських монологів. Монологи, діалоги, полілоги набувають філософсько-психологічних відтінків і передають напружені, переважно песимістично забарвлені, емоції. В українських романах все частіше характеристика персонажів спрощується до називання імені головного образу та до згадувань окремих фактів із їхньої біографії. Тому спостерігається наближення моно-, діа-, полілогічної форми викладу текстів романів, характерне для драматургії, оповідь автора все частіше замінюється монологами і діалогами головних персонажів, у яких прочитується авторський суб’єктивізм стосовно історичних подій чи постатей. Відводячи портретним характеристикам персонажів другорядні позиції, саме внутрішні монологи та емоційно забарвлені діалоги найяскравіше характеризують, описують головних і другорядних героїв романів.

Показано специфіку індивідуалізації мовлення автора й персонажів у різних виражально-стильових аспектах: романтизму в зображенні В. Шклярем історичних постатей і вигаданих персонажів у парадигмі “особистість – спільнота – нація” (“Залишенець. Чорний Ворон”), викривальному у вираженні В. Кожелянком загарбницької політики Сталіна і Гітлера (“Срібний павук”), міфологізованому в моделюванні авторами головних персонажів Лиха, Біди, Недолі (“Із сьомого дна”), аналітичному в панорамному представленні В. Рутківським, українсько-литовсько-татарських взаємин у ХІV ст. (диалогія “Сині Води”), морально-орієнтовному в прагненні Ю. Сороки зображенням дій історичних осіб (“Іван Богун”) “розбудити” сучасне покоління від споконвічної покори й рабського терпіння, містично забарвленому в симпатизовано-співчутливій інтерпретації І. Корсаком митрополита Арсенія Мацієвича і викритті злодіянь імператриці Катерини ІІ (“Таємниця святого Арсенія”), емоційно насиченому в оприявленні Ю. Хорунжим суголосності світогляду автора й головного персонажа – Михайла Грушевського (“Вірую”).

Мовлення персонажів узгоджені з їхнім соціальним, професійним і національним статусом, насичені лексикою відповідного історичного періоду й географічних координат – архаїзмами, історизмами, професіоналізмами, говірковими елементами, діалектизмами, а також ненормативною лексикою.

Джерелом “художньої енергії” мовлення автора й персонажів є тропи – емоційно піднесені чи зневажливі, принизливі епітети, порівняння, метафори щодо позитивних рис і дій персонажів чи невігластва, нелюдяності ворогів української нації. Семантичну систему індивідуалізації мовлення динамізують, увиразнюють і збагачують поетично-міфологічні й книжні фразеологізми, прислів’я, приказки, синтаксичні фігури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бакалець Я. Із сьомого дна [Текст] / Я. Бакалець, Я. Яріш ; худож. Н. Переверзева ; передм. Г. Пагутяк. – Харків : Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2011. – 400 с.

2. Ковпик С. Мікро- та макропоетика української драматургії першої половини ХІХ ст. / С. Ковпик : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д. філол. наук : 10.01.06 – теорія літератури, 10.01.01 – українська література. – Київ – 2011. – 36 с.
3. Кожелянко В. Срібний павук [Текст] / В. Кожелянко. – Львів : Кальварія, 2004. – 130 с.
4. Корсак І. Таємниця святого Арсенія [Текст] / І. Корсак. – Луцьк : Твердиня, 2008. – 160 с.
5. Потебня О. Естетика та поетика слова / О. Потебня. – К. : Мистецтво, 1985. – 302 с.
6. Рутківський В. Сині води. – Книга перша : Князь бродників / В. Рутківський. – К. : Темпора, 2011. – 376 с.
7. Рутківський В. Сині води. – Книга друга : Стріли впритул / В. Рутківський. – К. : Темпора, 2011. – 360 с.
8. Сорока Ю. Іван Богун. Роман : у 2 т. – Т. 1 / Ю. Сорока ; Худож.-оформлювач Є. Вдовиченко. – Харків: Фоліо, 2010. – 315 с. – (Історія України в романах).
9. Сорока Ю. Іван Богун. Роман : у 2 т. – Т. 2 / Ю. Сорока ; Худож.-оформлювач Є. Вдовиченко. – Х. : Фоліо, 2010. – 539 с. – (Історія України в романах).
10. Хорунжий Ю. Вірую : іст. роман / Ю. Хорунжий. – К. : Школа, 2009. – 428 с.
11. Шкляр В. Залишенець. Чорний Ворон [Текст] / В. Шкляр. – Х. : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2011. – 384 с.

REFERENCES

1. Bakalets, Ya. and Yarish, Ya. (2011), Iz siomoho dna [From seventh bottom], Knyzhkovyi Klub "Klub Simeinoho Dozvillia", Kharkiv, Ukraine.
2. Kovpik, S. (2011), Mikro- ta makropoetyka ukrainskoi dramaturhii pershoi polovyny XIX stolittia [Micro and macro poetic of Ukrainian dramaturgy first half XIX century], Thesis abstract dok. filol. Cand.Sc. 10.01.06 – teoriia literatury, 10.01.01 – ukrainska literatura, Kyiv, Ukraine.
3. Kozheliianko, V. (2004), Sribnyi pavuk [Silver spider], Kalvariia, Lviv, Ukraine.
4. Korsak, I. (2008), Taiemnytsia sviatoho Arseniia [Secret of holy Arseniy], Tverdynia, Lutsk, Ukraine.
5. Potebnia, O. Estetyka ta poetyka slova [Aesthetics and poetics of the word], Mystetstvo slova, Kyiv, Ukraine.
6. Rutkivskyyi, V. (2011), Syni vody, Kniaz brodnykiv [Blue Water. Prince of brodnykiv], part 1, Tempora, Kyiv, Ukraine.
7. Rutkivskyyi, V. (2011), Syni vody, Strily vprytul [Blue Water. Arrow closely], part 2, Tempora, Kyiv, Ukraine.
8. Soroka, Yu. (2010), Ivan Bohun [Ivan Bohun]. T. 1 part 1, Folio, Kharkiv, Ukraine.
9. Soroka, Yu. (2010), Ivan Bohun [Ivan Bohun]. T. 2 part 2, Folio, Kharkiv, Ukraine.
10. Khorunzhyi, Yu. (2009), Viruii [To believe], Shkola, Kyiv, Ukraine.
11. Shkliar, V. (2011), Zalyshenets. Chornyi Voron [Black raven], Knyzhkovyi Klub «Klub Simeinoho Dozvillia», Kharkiv, Ukraine.